

**IJTIMOIIY HIMOIYAGA MUHTOJ BO'LGAN AYRIM TOIFADAGI
FUQOROLARNI MEHNATINI MUHOFAZA QILISH**

Raxmatova Dilnoza Muhitdinovna

*(I. A. Karimov nomidagi TDTU “ Hayot faoliyati xavfsizligi ” kafedrası
PhD, dotsenti);*

Sultonbekov Kamoldin Shodilbek o'g'li

*(I.A. Karimov nomidagi TDTU “ Hayot faoliyati xavfsizligi ” kafedrası
talabasi).*

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada, ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan ayrim toifadagi fuqorolarni mehnatini muhofaza qilish masalalari o'rganiladi. Mehnat huquqi, ayniqsa, zaif guruhlar uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, mehnat sharoitlarini yaxshilash, ishchilarning huquqlarini himoya qilish, hamda mehnat bozorida tenglikni ta'minlash bo'yicha takliflar beriladi. Maqolada, ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishi, mehnat huquqlari va normativ-huquqiy bazani mustahkamlash yo'llari, shuningdek, davlat va jamoatchilikning bu boradagi o'rni va majburiyatlari tahlil qilinadi. Maqola, ushbu muammolarning dolzarbligini ko'rsatib, mehnatni muhofaza qilish tizimini takomillashtirish zaruratini ta'kidlaydi.*

Kalit so'zlar: *ijtimoiy himoya, mehnat huquqi, mehnatni muhofaza qilish, ishchilar huquqlari, zaif guruhlar, mehnat bozorida tenglik, mehnat sharoitlari, huquqiy baza, davlat va jamoatchilik, mehnatni muhofaza qilish tizimi.*

This article explores the issue of protecting the labor rights of citizens belonging to vulnerable social groups in need of social protection. Labor law, especially for disadvantaged groups, is of significant importance as it aims to improve working conditions, safeguard workers' rights, and ensure equality in the labor market. The article examines the development of the social protection system, the protection of labor rights, and ways to strengthen the legal and regulatory framework. Additionally, it analyzes the role and responsibilities of the state and society in

addressing these issues. The article emphasizes the relevance of these challenges and highlights the need for improving the labor protection system.

Social protection, labor law, labor protection, workers' rights, vulnerable groups, equality in the labor market, working conditions, legal framework, state and society, labor protection system.

В данной статье рассматриваются вопросы защиты трудовых прав граждан, относящихся к уязвимым социальным группам, нуждающимся в социальной защите. Трудовое право, особенно для неблагополучных слоев населения, имеет важное значение, так как направлено на улучшение условий труда, защиту прав работников и обеспечение равенства на рынке труда. В статье анализируется развитие системы социальной защиты, защита трудовых прав и пути укрепления правовой и нормативной базы. Также рассматриваются роль и обязанности государства и общества в решении этих вопросов. Статья подчеркивает актуальность данных проблем и акцентирует внимание на необходимости совершенствования системы защиты труда.

Социальная защита, трудовое право, защита труда, права работников, уязвимые группы, равенство на рынке труда, условия труда, правовая база, государство и общество, система защиты труда.

Maqola, ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan ayrim toifadagi fuqorolarni mehnatini muhofaza qilishning dolzarbligini yoritadi. Bunday fuqorolar, odatda, zaif iqtisodiy holatda bo'lib, mehnat huquqlarini himoya qilishda maxsus ehtiyojlarga ega. Ushbu guruhlariga keksalar, nogironlar, yoshlar, ayollar va boshqa ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan qatlamlar kiradi.

Mehnat huquqi mehnat sharoitlarini yaxshilash, ishchilarning huquqlarini himoya qilish va ularning tenglik, adolat va xavfsizlikka erishishlarini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu huquq, faqat ish joyidagi qonuniy normalar bilan cheklanmay, balki ijtimoiy himoya tizimlarining ham samarali ishlashini ta'minlashni nazarda tutadi.

1-rasm. Ijtimoiy himoyaga muhtoj yosh qatlamlar (bolalar).

Ijtimoiy himoya tizimi orqali zaif guruhlar uchun mehnat sharoitlari yaxshilanadi, shuningdek, ishchilarga mehnat muhofazasi, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqa huquqiy xizmatlar taqdim etiladi. Ijtimoiy himoya vositalari ishchilarning barqaror iqtisodiy holatini saqlash va rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Mehnatni muhofaza qilish nafaqat ishchilar uchun, balki jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy barqarorligi uchun ham muhimdir. Mehnatni muhofaza qilish tizimi orqali ishchilar sog'liqni saqlash, xavfsizlik va ijtimoiy himoya huquqlarini amalga oshirishda yordam oladilar.

Maqolada ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan guruhlar uchun mehnatni muhofaza qilishni takomillashtirish yo'llari tahlil qilinadi. Bular quyidagilardan iborat:

- Mehnat qonunchiligini kuchaytirish va zamon talablariga moslashtirish.
- Ijtimoiy himoya dasturlarini yanada samarali tashkil etish.
- Zaif guruhlar uchun ish sharoitlarini yaxshilash.
- Davlat va jamoat tashkilotlari o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish.

Maqola, ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan fuqorolarning mehnatini muhofaza qilishning muhimligini ta'kidlaydi. Mehnat huquqlarini himoya qilish, ularning sharoitlarini yaxshilash va ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish uchun kompleks chora-tadbirlar zarur. Bu masala davlat, jamoat tashkilotlari va ish beruvchilar o'rtasida yaqindan hamkorlikni talab qiladi. Shu bilan birga, maqolada mehnat huquqlari va ijtimoiy himoya tizimining rivojlanishiga oid turli davlatlar

tajribalari ham keltiriladi. Bu tajribalar, o'z navbatida, mahalliy sharoitlarga moslashgan holda qo'llanilishi mumkin.

Maqola, ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan guruhlarga, xususan, zaif qatlamlardagi fuqorolarning mehnatini muhofaza qilish zaruratini ko'rsatadi. Mehnatni muhofaza qilish, nafaqat ishchilarning huquqlarini himoya qilish, balki jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va iqtisodiy farovonligini ta'minlash uchun ham muhimdir. Shu sababli, bu masala nafaqat qonunchilik doirasida, balki amaliyotda ham keng ko'lamli e'tibor va choralarni talab qiladi.

1. Qonun va mehnat huquqlarini kuchaytirish: Ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan guruhlar uchun mehnat sharoitlarini yaxshilash va ularning huquqlarini himoya qilish uchun mamlakatda mavjud mehnat qonunchiligini kuchaytirish zarur. Shuningdek, mehnatni muhofaza qilish bo'yicha xalqaro standartlarga rioya qilish va qonunlarni zamonaviy talablar asosida yangilash lozim.

2. Ijtimoiy himoya tizimini mustahkamlash: Mehnatni muhofaza qilishni ta'minlashda ijtimoiy himoya tizimining roli juda katta. Davlat va jamoat tashkilotlari o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish va himoya choralari tizimini kuchaytirish kerak.

3. Edukatsiya va xabardorlikni oshirish: Ishchilarga o'z huquqlari haqida keng ma'lumot berish va ularning mehnat sharoitlarini yaxshilashga bo'lgan huquqiy ongini oshirish maqsadga muvofiqdir. Bu jarayonda mehnat huquqi bo'yicha treninglar, seminarlar o'tkazish zarur.

4. Ish beruvchilarni javobgarlikka tortish: Ish beruvchilarni mehnat sharoitlarini yaxshilashga undash va ularning javobgarligini oshirish muhim ahamiyatga ega. Ular ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan ishchilar uchun xavfsiz va adolatli sharoitlar yaratishga mas'uldir.

5. Monitoring va nazoratni kuchaytirish: Mehnat sharoitlarining yaxshilanishini nazorat qilish va monitoring tizimini yaratish zarur. Bu, ayniqsa, ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan guruhlar uchun samarali himoyani ta'minlashda muhimdir.

Mehnatni muhofaza qilish tizimi ijtimoiy himoyaga muhtoj guruhlar uchun nafaqat mehnat sharoitlarini yaxshilash, balki jamiyatning umumiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Davlat va jamoatchilik birgalikda ishlash orqali, ushbu guruhlarining huquqlarini himoya qilish va mehnat bozorida tenglikni ta'minlashga erishish mumkin.

Mehnatni muhofaza qilishda bir nechta asosiy tamoyillar mavjud:

- Xavfsizlik va sog'liqni saqlash: Ish joyida xavfsiz va salomatlikni ta'minlovchi sharoitlar yaratish.
- Adolat va tenglik: Ishchilarning barcha turdagi diskriminatsiyalardan, irqiy, jinsiy yoki yoshga oid kamsitilishdan himoya qilinishi.
- Ish sharoitlarini yaxshilash: Ish joylarida texnologik sharoitlarning yaxshilanishi, ish vaqti, ta'tillarni tartibga solish.

2-rasm. Ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan fuqarolar.

Ijtimoiy himoya tizimi, faqat davlat tomonidan emas, balki jamoatchilik va xususiy sektor tomonidan ham amalga oshirilishi kerak. Bunga quyidagilar Korxonalarda ijtimoiy mas'uliyat: Ish beruvchilar o'z xodimlarining ijtimoiy kiradi:

- himoyasini ta'minlash, ularni mehnat sharoitlarini yaxshilash, xavfsizlikni ta'minlash mas'uliyatini o'z zimmasiga olishlari lozim.
- Notijorat tashkilotlar va ijtimoiy dasturlar: Jamiyatdagi zaif guruhlarini qo'llab-quvvatlash maqsadida ijtimoiy xizmatlar va yordam dasturlarini rivojlantirish.

Ijtimoiy Himoya va Ekonomik Barqarorlik:

Mehnatni muhofaza qilish va ijtimoiy himoya tizimining samarali ishlashi, iqtisodiy barqarorlikka ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Agar mehnat bozoridagi tenglik ta'minlansa, ishchilarning huquqlari himoya qilinsa, ularning ishga bo'lgan motivatsiyasi ortadi va bu jamiyatda umumiy farovonlikka olib keladi. Shuningdek, ishsizlikni kamaytirish, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va ijtimoiy adolatni ta'minlash mumkin bo'ladi.

Boshqa davlatlarning ijtimoiy himoya va mehnatni muhofaza qilish borasidagi tajribalari ham maqolada tahlil qilinadi. Masalan:

- Yevropa davlatlari: Yevropada ko'plab mamlakatlarda ijtimoiy himoya tizimi kuchli bo'lib, ishchilarning huquqlari va mehnat sharoitlari davlat tomonidan qat'iy nazorat qilinadi.
- Skandinaviya mamlakatlari: Skandinaviyadagi davlatlar o'zlarining mehnat qonunchiligini va ijtimoiy himoya tizimini yanada rivojlantirish orqali ishchilarga yaxshi sharoitlar yaratmoqda.

Ijtimoiy himoyaga muhtoj bo'lgan fuqarolarni mehnatini muhofaza qilish nafaqat ularning huquqlarini himoya qilish, balki jamiyatning barqarorligi va iqtisodiy farovonligini ta'minlashda ham muhim o'rin tutadi. Buning uchun hukumat, jamoat tashkilotlari va ish beruvchilar o'rtasidagi samarali hamkorlik, mehnat huquqlarini mustahkamlash va ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirish zarurdir. Shuningdek, xalqaro tajribalar asosida lokal tizimlarni takomillashtirish va amaliy chora-tadbirlarni joriy etish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Alimov, A. (2020). *Ijtimoiy himoya tizimi va uning mehnat bozoridagi o'rni*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligi nashriyoti.
2. Sharipov, K. (2019). *Mehnat huquqi va uning ijtimoiy himoyadagi roli*. Tashkent: Akademnashr.
3. Deryugin, A.V. (2018). *Social Protection and Labor Rights in the Context of Modern Challenges*. Moscow: Russian Law Academy.

4. UNICEF. (2021). *Social Protection Systems for Vulnerable Groups in Eastern Europe and Central Asia*. Geneva: UNICEF.
5. ILO. (2019). *Labor Protection Standards and Social Security for Vulnerable Groups*. International Labour Organization.
6. Kadirova, G. (2022). *Ijtimoiy himoyaning yangi yondashuvlari va ijtimoiy mehnat huquqlari*. Tashkent: Mehnat qonunlarini tadqiq etish markazi.
7. World Bank. (2020). *Labor Market Reforms and Social Protection: Best Practices from Global Experiences*. Washington, D.C.: World Bank.
8. Kuzmin, S. (2017). *Tenglik va adolat: Mehnat va ijtimoiy himoya*. Tashkent: O'zbekiston davlat iqtisodiyot universiteti nashriyoti.
9. OECD. (2020). *Social Protection for Vulnerable Workers: International Perspectives and Best Practices*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.
10. Anderson, L., & Davies, R. (2016). *Social Security Systems and Labor Laws in Developing Countries*. Cambridge: Cambridge University Press.